

החשיבות העליונה של קיום המצוות בדקדוק

תפקידי העוה"ז והנאותיו - לפי האמת

התקרבות לה'

התכלית הבלעדית של האדם

הפירוט והדירוג של "כלל חובת האדם" מ'זהירות' עד 'קדושה'

והנה אחר שידענו זה נבין מיד חמור המצוות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידינו. כי הנה אלה הם האמצעים המביאים אותנו אל השלמות האמתית אשר בלעדם לא ישג כלל. ואולם ידוע כי אין התכלית מגיע אלא מכח קבוצת כל האמצעים אשר נמצאו ואשר שמשו להגיעו, וכפי כח האמצעים ושושם כן יהיה התכלית הנולד מהם, וכל הפרש קטן שימצא באמצעים תבחון תולדתו בברור ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקבוצת כלם כמו שכתבתי, וזה ברור. מעתה ודאי הוא שהדקדוק שידקדק על ענין המצוות והעבודה, מכרח שיהיה בתכלית הדקדוק, באשר ידקדקו שוקלי הנהגה והפנינים לרב יקראם, כי תולדתם נולדת בשלמות האמתית והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו:

נמצאו למדים, כי עקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבד ולעמוד בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד, לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המטלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא ותברך ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו ותברך ולשבר כל המחצות המפסיקות בינו לבין קונו, הן הנהגה כל עניני החמירות והתלוי בהם, עד שימשך אחריו ותברך ממש כבדל אחר אבן השואבת, וכל מה שיוכל לחשב שהוא אמצעי לקרבה הזאת — ירדף אחריו ויאחז בו ולא ירפהו, ומה שיוכל לחשב שהוא מניעה לזה — יברח ממנו כברח מן האש, וכענין שנאמר (תהלים סג, ט), "דבקה נפשי אחריד בי תמכה ימינך", כיון שביאתו לעולם אינה אלא לתכלית הזה, דהינו להשיג את הקרבה הזאת במלטו נפשו מכל מונעיה ומפסידיה:

והנה אחר שידענו, והתברר אצלנו אמתת הכלל הזה, יש לנו לחקור על פרטיו לפי מדרגותיהם, מתחלת הדבר ועד סופו, כמו שסדרם רבי פנחס בן יאיר במאמר שלו שהבאנו כבר בהקדמתנו, והם, הזהירות, הזריזות, הנקיות, הפרישות, הסתרה, החסידות, הענוה, הראת החטא והקדשה. ועתה נבארם אחד אחד בסיעתא דשמיא.

חומר – חשיבות. תבחון תולדתו – יתבררו תוצאותיו. זמן התכלית – העולם הבא. אבן השואבת – המגנט.

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלצר ליזלס התיורה

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

למזדד יומי
מאלוהי

ביאורים

כל מה שהאדם עושה נובע מתוך תפיסת עולם. אדם שרץ אחרי כסף, אחרי תאוות, אחרי השגים חומריים, עושה זאת מתוך תפיסה הרואה בעולם הזה ובהישגיו את התכלית, את המטרה. לכן הוא משקיע בכך את כל מאוודו. הרמח"ל, לאור מה שלמדנו בימים הקודמים, מגיע למסקנה שאין העולם הזה תכלית. ולכן אין מה להשקיע בו ולהתייגע בשביל הנאותיו. העולם הזה לא שווה אפילו אנחה אחת. צריך לשים את משקל הכובד על העולם הבא, הנצחי. להשקיע את כל כוחנו בעבודת ה' ובקיום מצוות.

השלב הראשון להגעה לדבקות אלוקית הוא לקיים מצוות. השלב המתקדם יותר הוא להשתמש בכל דבר שיש כאן בעולם הזה, ואפילו בהנאות, כדי להתקדם בעבודת ה'. כל החיים הופכים להיות קרש מקפצה למטרה, לדבקות העליונה.

במבט ראשון נראה שאנחנו צריכים לעבוד קשה כדי שנגרום לעצמנו להגיע לרמה כזאת. צריכים לפתח תפיסת עולם שלימה הרואה בעולם הבא, בנצח, את העיקר. אבל במבט יותר חודר נראה שהרמח"ל מחנך אותנו שתפיסת עולם זו **כבר קיימת בנו פנימה**. הרמח"ל מלמד אותנו שאנחנו צריכים להימשך אחר ה' יתברך כמו שהברזל נמשך אחר האבן השואבת, המגנט. יש בברזל תכונה, חוק טבע, שמושך אותו למגנט. זה לא ניתן לבחירה, הוא נברא כך. יתכן שישנם דברים שחוצצים בינו לבין המגנט ולכן הוא אינו נדבק אליו, אך אלו רק דברים חיצוניים. ברגע שהם יסורו הוא ידבק למגנט באופן מיידי. ככה הוא נוצר.

ובאותו האופן גם אנחנו. ה'מגנט' שלנו הוא ה' יתברך, הוא ממגנט אותנו אליו. יש לנו חוק טבע פנימי שדוחף אותנו לאלוקי ולנצח. אנחנו כבר כאלה. צריך רק להוריד את המונעים, אותם אלו שחוסמים אותנו מלהידבק באבן השואבת שלנו, וכן לסלק את המפסידים, אותם אלו שמנסים להפריד בינינו ובין אלוקינו, ולהישאב ל'מגנט' האלוקי הטוב.

הרחבות

1. השפעת הפגמים הקטנים

וְכַל הַפְּרִשׁ קֶטֶן שִׁימְצָא בְּאִמְצָעִים תִּבְחַן תּוֹלְדָתוֹ בְּבִרְוֹר וְדָאֵי בְּהִיגַע זְמַן הַתְּכַלִּית הַנּוֹלָד מִקְבוּץ כְּלָם. את היסוד שהשפעתו של כל פגם קטן שנמצא בדרך למטרה, תורגש כשנגיע לקו הסיום, כותב גם ה"חפץ חיים" ב"שמירת הלשון" (שער הזכירה פרק ז') ביחס למעלת הדיבור: "שֶׁאֶפְלוּ אִם יִהְיוּ לוֹ כְּלֵי אִמְנוּת, אֲדָ שְׁהֵם פְּגוּמִים וּמְקַלְקְלִים, וַיַּעֲשֶׂה בְּהֵן הָאִמֵּן אֵיזָה כְּלֵי עַל יְדֵי הַדְּחַק, יִהְיֶה נֶכֶד בְּהֵן אַחַר כֵּךְ הַפְּגָם וְהַשְּׁבָר שֶׁל כְּלֵי הָאִמְנוּת מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, כִּי לֹא יְכוּל לְהַחֲלִיקֵן כְּרֵאוּי וְהֵם כְּמוֹ גּוֹלָמֵי כְּלֵי עֵץ, וְאִין נֶאֱדָה בְּהֵם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ אֶפְלוּ לְהַדְיוּט, וְכַל שְׂכָן לְהַגִּישׁוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְהָאִמֵּן שְׂכָלֵי הָאִמְנוּת שְׁלוֹ שְׁלָמִים וְטוֹבִים, מְלַטְשִׁים וּמְצַחֲצָחִים כְּרֵאוּי, הַכְּלֵי שְׁעוֹשֶׂה בְּהֵן הָאִמֵּן הַזֶּה יֵצֵא מִתְקֵן וּמִהַדָּר כְּהִגֵּן", ואם כן מי ששומר את לשונו שלא יהיה בה מום בדיבור אסור, מאפשר לדברי הקדושה שמוציא מפיו להגיע למקום עליון, לפני המלך.

2. איך להשתמש בהנאות העולם?

וְהִנָּאוֹת הָעוֹלָם אֵין רֵאוּי שִׁיְהִיוּ לוֹ אֶלָּא לְעֶזֶר וְלְסִיּוּעַ בְּלִבְד. כן כתבו רבינו יונה (אבות פרק ב, משנה יב) ורמב"ן (דברים פרק ו, פסוק יג) וכן פסקו הטור והשולחן ערוך (סימן רלא): "לא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת השם יתברך וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתעלה כדכתיב "בכל דרכיך דעה" ואמרו חכמים ז"ל "ויהיו כל מעשיך לשם שמים".

שאלות לדיון

איך ניתן ליישם את דברי המחבר "הנאות העולם לא יהיו אלא לעזר וסיוע"?
מהי מטרת הניסיונות שה' מנסה אותנו? האם יש להם כמה תפקידים?

למדת יומי

מאמרים

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלצ'ר לז'ולס ה'תורה

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

שער ב: זהירות

"שִׁימוּ לְבַבְכֶם עַל דַּרְכֵיכֶם"

"הִנֵּה עֲנֵן הַזְּהִירוֹת הוּא שְׂיֵהֶיָה הָאָדָם נֹזֶהר
בְּמַעֲשָׂיו וּבְעֲנֵנָיו, כְּלוּמֵר, מִתְבוּנָן וּמִפְקָח עַל
מַעֲשָׂיו וּדְרָכָיו, הַטּוֹבִים הֵם אִם לֹא, לְבִלְתִּי
עֲזוֹב נַפְשׁוֹ לְסַכַּנֵּת הָאֲבֹדוֹן חֵס וְחֶלְיָה, וְלֹא
יֵלֵךְ בְּמַהְלָךְ הַרְגָלוֹ כְּעוֹר בְּאַפְלָה..."

ההדרכה הבסיסית שאיתה אנו ניגשים
לעבודה היא התרגלות לתשומת לב ורגישות
לעולם הפנימי שבנו. זוהי המשמעות
העמוקה של פקיחת העיניים. כאשר
מתרגלים לחיות בערנות וקשב, בתשומת לב
וברגישות, אזי מצליחים להיזהר מפילה
למצבים המרחיקים אותנו מן הקשר לה'.

בשיתוף:

הר"ת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הש"ר לז"א התיאור

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

למזלך יומי
מאמורה

פרק ב' בבאור מִדַּת הַזְהִירוֹת

הכלל הראשון להצלחה בכל תחום הוא: ניהול נכון. ניהול נכון מתאפיין בראש ובראשונה בפיקוח ובשליטה על המצב. המנהל פוקח עיניים למרחק, מזהה בעיות ומעניק להן מענה. מידת הזהירות מחייבת ניהול נכון של עבודת ה' שלנו. מי שיניח לחייו 'להתגלגל' ו'לזרום' מסכן את עולמו הרוחני ועתיד לשלם על כך את המחיר.

הנה ענן הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר, מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון חס וחלילה, ולא ילך במהלך הרגלו פעור באפלה. והנה זה דבר שהשכל חייבה ודאי, כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את עצמו ולברח מאבדון נשמתו, איך יתכן שירצה להעלים עיניו מהצלתו? אין לך פחיתות והוללות רע מזה ודאי! והעושה כן הנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמר את עצמם ועל כן יברחו וינסו מפל מה שיראה להם היותו מויק להם. והולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה, ורעתו קרובה מהצלתו, כי אולם חסרון השמירה מפני העורו הטבעי או מפני עורו הרצוני, דהינו, סתימת העינים בבחירה ונחץ, אחד הוא:

גדרה:
בדיקת
האדם את
כל דרכיו,
אם טובים
הם

והנה רמיה הנה מתאונן על רע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המדה הזאת, שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי שישמרו לב לראות מה הם, הלהעשות אם להעזב! ואמר עליהם (ירמיה ח, ו), "אין איש נחם על רעתו לאמר וכי, בלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה", והינו, שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלים ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה.

אי זהירות
בדוחו של
ירמיהו

אחד הוא – מבחינת רמת הסכנה אין הבדל בין עיוור למי שעוצם את עיניו.

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
השיר לזכר התיאור

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

למזלך יומי
מאמורה

ביאורים

אם נשאל אדם מהי העבירה החמורה ביותר בתורה הוא וודאי ישיב: עבודה זרה! אולי חילול שבת או לשון הרע. הרמח"ל טוען דבר מדהים. העבירה הכי חמורה היא בכלל לא עבירה על אחת מתרי"ג מצוות, אבל היא השורש לכל העבירות. **חוסר ההתבוננות**. בימינו קוראים לזה 'לזרום' עם עצמך. הנביא ירמיה מתאונן על רוע בני דורו. לא רק על כך שאינם שומרים שבת או עובדים עבודה זרה. הבעיה העיקרית היא שהם אינם מתבוננים על מעשיהם.

ליפול בחטאים זה לא טוב. אך אדם שיודע מהי דרך הישר ועדיין קשה לו לעתים לעמוד בניסיון ונופל – הוא בר תיקון. הוא מצטער על חטאיו ויודע מה הכיוון הנכון. אפשר לדבר איתו. אך אדם ש'זורם' עם עצמו ואינו שם לב בכלל למה שהוא עושה – אין עם מי לדבר. כל התוכחות עוברות לידו. הוא לא מחפש את דרך הישר, הוא אינו מצטער על חטאיו, הוא בכלל לא מבין מה ההבדל בין מעשה טוב למעשה רע.

לעתים זה לא נובע מרוע לב או ממידות מקולקלות. יתכן שהאדם רץ את מרוצת החיים, לוחם את מלחמת הקיום היומיומית, רץ אחרי עומס העבודה ואין לו זמן להתבונן. זו הסיבה למה הנביא ירמיה דימה התנהגות אדם זה למרוצת הסוס במלחמה. הוא חייב לרוץ, חייב להלחם, ולכן אין לו פנאי להתבונן על המהמורות שבדרך.

התנהלות רוחנית כזאת היא הכי גרועה. כמעט בלתי אפשרי לתקן אדם כזה. הדרך היחידה היא לעורר אותו שיבין שהחיים שלו על כף המאזנים. לפני שמתחילים להוכיח אותו על עבירה כזו או אחרת צריך לנער אותו, להוציא אותו מהשאננות. לפקוח את עיניו כדי שיבין מה העיקר בחיים ומהו הטפל. הלימודים, העבודה, הקריירה, אלו רק אמצעים להגיע לתכלית – לדבקות האלוקית. וברגע שהתכלית תעמוד מול העיניים – האדישות תתפוגג והאדם יתחיל לשים לב. לעצמו.

הרחבות

1. חשבון נפש בהתבודדות ויחידות

מְתַבּוֹנֵן וּמְפַקֵּחַ עַל מַעֲשָׂיו וּדְרָכָיו. בהמשך הספר מבאר הרמח"ל שאת חשבון הנפש וההתבוננות יש לעשות בהתבודדות וביחידות: "צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו, מה הוא הדרך האמיתית לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו" (פרק ג), "והנה לזה צריך האדם שיתבודד בחדריו, ויקבוצ כל מדעו ותבונתו על ההסתכלות ואל העיון בדברים האמתיים האלה" (פרק כא).

רמח"ל אינו הראשון המחפש את מעלתה של ההתבוננות באופן של התבודדות וכבר קדמו לו ר' אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי ה' פרק התבודדות). וכן כתב הרבינו יונה (שערי תשובה שער ב, אות יד): "ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחדריו, ולחפש דרכיו ולחקור, לקדם אשמורות, ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה", וכן כתב ר' אליעזר פאפו (פלא יועץ "התבודדות"): "וגם היא אבן הראשה לסדר קדשה לחשב מחשבות טהורות וחשב עם קונהו חשבונו של עולם והתעוררות רשפי אהבה ויראה והשיגה ידו כשאין דבר מטריד".

וכן כתב הרב קוק זצ"ל (שמונה קבצים קובץ א, אות רנו): "כשהחושב מתבודד, ומתגלה בנפשו אז הכח הרוחני הפנימי שלו, חש הוא את כל הפגמים שנפגמה נשמתו, מכח מעשים ומדות שאינן הגונות, מצטער הוא אז בצער פנימי ועמוק, וחותר ברוחו איך לתקן את המעוות".

שאלות לדיון

מה ההבדל בין חרדה ולחץ ל"זהירות"?

מהיכן נובע רצון האדם להמשיך בשטף החיים ולא להתבונן במעשיו?

למדת יומי

מאמרים

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
 הלצ'ה לז'אס הו'נה

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר רע וערמתו, להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם רוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים. כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים לינחם ממעשיהם והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. ויהי זה מעין עצת פרעה הרשע שאמר (שמות ה, ט), "תכבד העבדה על האנשים" וכי, שהיה מתכונן שלא להניח להם רוח כלל לבלתי יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בלח התמדת העבודה הבלתי מפסקת. כן היא עצת היצר רע ממש על בני האדם, כי איש מלחמה הוא ומלמד בערמימות, ואי אפשר ליפלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. הוא מה שהנביא צווח ואומר (חגי א, ה), "שימו לבבכם על דרכיכם". ושלמה אמר בחכמתו (משלי ו, ד-ה), "אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך, הנצל כצבי מיד" וכי, וחכמינו זכרונם לברכה אמרו (מועד קטן ה, א), "כל השם ארחותיו בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא":

ופשוט הוא שאפלו אם פקח האדם על עצמו, אין בלחו לנצל, אלולי הקדוש ברוך הוא עוזרו, כי היצר רע תקיף מאד, וכמאמר הכתוב (תהלים לו, לב-לג), "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו" וכי, אף אם האדם מפקח על עצמו, אז הקדוש ברוך הוא עוזרו ונצול מן היצר רע. אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקדוש ברוך הוא לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס, מי יחוס עליו? והוא כענין מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לג, א), "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו". והוא מה שאמרו (אבות א, יד), "אם אין אני לי מי לי".

היזהר מרבה טרדות - מה'זהירות'

חכמה והשתדלות רבות נצרכות להימלט מהיצר

ועם זאת צריך לזכור גם עזר מה'

השם אורחותיו – מתבונן בהליכות מעשיו.

למזדבן יומי

מאמרים

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
השיר לזכר התיאור

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

ביאורים

יש כל מיני סוגי אנטישמיות בעולם. ישנם מוצהרים אשר פועלים ללא הרף נגד עם ישראל. הם מזיקים ושלייליים מחד, אך מאידך אנו יודעים מול מי אנחנו עומדים ויודעים שצריך להתגונן. האנטישמיות הכי מסוכנת היא אותם אלו שבכלל לא אומרים שהם שונאים אותנו. הם מתעטפים באצטלא של סיבות כאלו ואחרות כדי לגרום לנו לעשות דברים שמזיקים לנו. זו אנטישמיות מתוחכמת שאפשר בקלות ליפול בה בפח. אפשר להאמין לאותם מתחסדים אשר בטענותיהם זורעים ספק ומחלוקת בתוכנו.

זו היתה האנטישמיות של פרעה. הוא לא אומר בגלוי שהוא שונא יהודים חלילה. הוא בסך הכל מכביד את העבודה כי המשק הלאומי בקריסה, וצריך לבנות פירמידות למען התרבות המצרית ושימור ההסטוריה המפוארת של פרעוני מצרים. ובכלל, אם תעבדו תרוויחו יותר כסף ותקבלו שיויון זכויות כאן במצרים. שום מילה על שנאה. וודאי שרבים מעם ישראל נפלו בפח. הרוב השקט המשיך לעבוד ולא חשב על יום המחר. החלק שרצה להתמרד הוסה מיד על ידי אותם אלו שלא רצו להכעיס את השליט הפרעוני. וכך עצתו של אותו רשע התממשה.

ברוך ה' ששלח את משה עבדו להוציא את ישראל ממעגל הקסמים המצרי. וכפרעה הרשע כך יצר הרע. יש כל מיני פיתויים של יצר הרע: לא לקיים מצוות, לעבור עבירות, להתחבר לחברים שלייליים. אבל הפיתוי הכי מתוחכם של יצר הרע הוא הכבדת העבודה. לשקוע ללא הרף בעשייה. עוד משימות עוד מטלות. זה הרי מאוד חשוב. להרויח עוד כסף. עוד פרנסה הביתה. עוד עבודה. עוד מבחן. והעיקר לשכוח מהעיקר. מלשים לב על הדברים החשובים באמת בחיים, על רמת דבקותינו בה'. שימו לב. זה עצת היצר, והכי מתוחכמת. אז שימו לב! ותתפללו לאוזר ישראל בגבורה שיעזור. שיפקח לנו את העיניים להתעורר וכן שייסייע לאחר מכן להתגבר.

הרחבות

1. מהו היצר הרע?

כַּן הִיא עֲצַת הַיֵּצֶר רָע מִמֶּשׁ עַל בְּנֵי הָאָדָם, כִּי אִישׁ מִלְחָמָה הוּא וּמִלְמַד בְּעַרְמִימוֹת. שתי גישות מרכזיות ישנן ביחס ליצר הרע. האחת סוברת כי היצר הוא כח של טומאה הנאבק בקודש, השניה סוברת כי הוא כח של תאוה וחומריות: "השיטה אחת, היא השיטה הנודעת, כי יצר הרע הוא כח הטומאה באדם המובילו לפשעים, ויצר הטוב הוא כח הקדושה באדם המובילו לטוב, היא שיטת רוב המחברים הגדולים. והשיטה השניה היא, שיצר הרע הוא כח תאוה האדם, המשקפת אל כל הערב לשעתו (=החפצה בכל הנאה זמנית)" (איגרת המוסר לר' ישראל מסלנט). מדברי רמח"ל, המדמה את היצר לאיש מלחמה הנאבק בטוב שבאדם, עולה שנוקט כרוב המחברים ולא כגישה הרואה את היצר כתאוה גשמית שאדם פשוט נמשך אליה.

2. בעזרת ה'

אֵין בְּכַחוּ לְנַצֵּל, אֱלוּלֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ. מקור דבריו הוא מדברי הגמ' (סוכה נב ע"ב), קידושין ל ע"ב). וראה במהר"ל שכתב (נתיבות עולם ב נתיב כח היצר פרק א) "שעל ידי התורה מסולק מן האדם היצר הרע שהוא פחיתות האדם, וכאשר מסולק מן האדם הפחיתות הזו שהוא היצר הרע, אז נשאר האדם במדרגת המלאך לגמרי כאשר מסולק מאתו יצר הרע", כלומר לימוד התורה הוא המציל את האדם מן החטא וזו העזרה האלוקית (ועיין הקדמה לתפארת ישראל).

שאלות לדיון

מהו היחס בין השתדלות האדם וזהירות רצויה, לסיעתא דשמיא מלמעלה? מה משמעות הדבר שהקב"ה עוזר רק למי שעוזר לעצמו? מה ניתן ללמוד מהנהגה זו של בורא עולם?

למדת יומי

מאמרים

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
השָׁרֵץ לְיִשְׂרָאֵל הַחַיִּים

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

פרק ג' בחלקי הזהירות

הקומה הבסיסית של עבודת הזהירות היא לדעת ממה יש להיזהר. כלומר: להבין היטב מהו הטוב ומהו הרע. לאור ידיעה זו נכוון את מעשינו – נברור את המעשים הטובים מתוך הרעים ונחזק בכל עת המעשים הטובים שלנו, גם בזיכור הכוונה. המחבר מעניק לנו עצה שצריכה ללוות אותנו בכל עת: לחשוב מה אנו מרוויחים בקיום המצווה ביחס להפסד שאולי מתלווה אליה. ולעומת זאת, מה אנו מרוויחים מן העבירה ביחס להפסד שהיא מביאה לנו. חשבון צלול וכנה יוביל למסקנה שהמצווה מותרת טעם טוב בטווח הארוך ואילו העבירה מותרת בנו כאב וצער. בבסיס הכול, יש לזכור כי כל עוד לא ניקינו את עצמנו מן המשיכה ליצר ולא התגברנו עליו, המחשבה שלנו מוטה ולכן איננה אובייקטיבית.

הנה הרוצה לפקח על עצמו, שתיים הנה ההשקפות הצריכות לו. הראשונה, שיתבונן מהו הטוב האמיתי שיבחר בו האדם והרע האמיתי שינוס ממנו, והשנייה, על המעשים אשר הוא עושה לראות אם הם מפלל הטוב או מפלל הרע. וזה בשעת מעשה ושלא בשעת מעשה. בשעת מעשה, שלא יעשה שום מעשה מבלי שישקל אותו במאזני זאת הידיעה, ושלא בשעת מעשה, שיעלה לפניו זכרון כלל מעשיו וישקל אותם כמו כן במאזני המשקל הזה לראות מה יש גם מהרע למען ידחה אותו ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו, ואם ימצא בהם מן הרע אז יתבונן ויחקר בשקלו איזה תחבולה יעשה לסור מן הרע ההוא ולטהר ממנו. ודבר זה הודיעונו חכמינו זכרונם לברכה באמרו (עירובין יג, ב), "נוח לו לאדם שלא נבא, ועכשו שנבא – יפשוט במעשיו, ואיבא דאמרי, ומשמש במעשיו". ותראה ששני הלשונות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד, כי הנה הפשוט במעשים הוא לחקר על כלל המעשים ולהתבונן בו, הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו, אשר אינם הולכים על פי מצוות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם, אף המשמוש הוא החקירה אפלו במעשים הטובים עצמם, לחקר ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה, או איזה חלק רע שיצטרף להסירו ולבערו, והרי זה כמשמש בבגד – לבחון הטוב וחסד הוא, או חלש ובלי, כן משמש במעשיו – לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי:

כלל הדבר, יהיה האדם מענו על מעשיו כלם ומפקחם על כל דרכיו שלא להניח לעצמו הרגל רע ומדה רעה, כל שכן עברה ופשע. והנני רואה צדק לאדם, שיהיה מדקדק ושיקל דרכיו דבר יום ביומו, פסוחרים הגדולים אשר יפלטו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, ויקבע עתים ושעות לזה, שלא יהיה משקלו עראי אלא בקביעות גדול, כי רב התולדה הוא. וחכמים זכרונם לברכה הורונו בפרוש צדק החשבון הזה, והוא מה שאמרו זה לשונם (בבא בתרא עח, ב), "על כן יאמרו המשלים באו חשבון" (במדבר כא, כז), "על כן יאמרו המשלים ביצרים בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה" וכו'. וזה כי העצה האמתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמתה אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרים ומשלו בו, כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו אין עיניו רואות האמת הזאת, ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש והנה הוא כהולך בחשך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם: והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (בבא מציעא פג, ב), "תשת חשך ויהי לילה" (תהלים קד, כ) – "זה העולם הזה שדומה ללילה".

ואמרי לה – ויש שאמרו. יפלו – ישקלו. רב התולדה – תוצאותיו רבות וגדולות.

הזהיר צריך שתי התבוננות

שני שלבים בבדיקת המעשים

סיכום היקף הזהירות

הוראת חז"ל: לחשב דרכיו בעולם

למזלך יומי
מאמרה

בשיתוף:

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

ביאורים

שלושה שלבים בזהירות:

השלב הראשון הוא לדעת מהי הדרך הטובה ומהי הדרך הרעה. לא מדובר על טוב זמני אלא על הטוב האמיתי, הנצחי. וכן על רע אמיתי וקבוע ולא רע מזדמן. לעתים קרובות המושגים מתהפכים וזה מקשה על בחירת הדרך. למשל, אם מציעים לאדם שזקוק לכסף לעבוד בשבת, הוא צריך לדעת מהו הטוב האמיתי לעומת הטוב הזמני. יתכן שאני ארויח הרבה כסף ויהיה לי טוב, אך צריך לדעת שהטוב הזה הוא לא טוב אמיתי אלא טוב רגעי וחולף. הדבר הופך לקשה יותר כאשר הדילמה היא יותר עדינה ודקה. למשל: להשתתף ביום חול בתוכנית שמוקרנת בשבת. יתכן שאומר שם דברי תורה ורוממות הנפש. והרי ממילא משהו אחר ישודר שם אז אולי אזכה כך את הרבים. הרבה נימוקים וסיבות יכולות להיות למה כן לעשות זאת, אך כל זה הוא לא הטוב האמיתי, הקבוע והנצחי.

לאחר שבררנו מהי הדרך הטובה והתחלנו לצעוד בנתיבה מגיע השלב הבא: **לבחון את המעשים הטובים בעצמם**. בתוך המעשים הטובים ישנם המון סיגים. יתכן שאדם עושה מעשה טוב אך מעורבבים בו מניעים שאינם טהורים. הוא נותן צדקה כדי לשדרג את המעמד החברתי שלו או כדי לזכות לתשומת לב, לקצור מחמאות ולהעלות את קרנו בעיני אנשים. יתכן שהוא עושה זאת גם כדי להשקיט את מצפונו המוסרי. כל אלו מניעים שאינם נובעים מתוך רצון טהור לעשות את רצון ה' ולדבוק בו. גם זה דורש זיכוכ וניקוי.

השלב הבא הוא כבר שלב מעשי. **בתחבולות** עשה לך מלחמה. גם אם השגנו את טהרת הדרך והמעשים לא נגמרה המלחמה. יצר הרע, הנטיות החומריות אשר מקוננות בקרבנו, לא שוקטות ומנסות למשוך אותנו בכל עת לסור מדרך המלך. לא מספיקה המלחמה החזיתית והמאבקים ביצר הרע שמושך אותנו לעשות עבירות. דרושה כאן חוכמה מיוחדת. הרופא הכי טוב הוא זה שאומר לאנשי עירו איך להימנע ממחלות, מה שמכונה 'רפואה מונעת'. לפני שמגיעים למצב שבו אפשר ליפול – צריך להתחמק מהעניין ולא להיכנס למלחמה שהיא לעתים קשה מאוד ומועדת לנפילה. למשל: אדם מסוים גורם לך לכעוס – נסה כמה שיותר שלא להיפגש עימו. נכנס מישהו מבני המין השני לחדר – צא מיד כדי שלא להיכשל ביחוד. וכן על זה הדרך. זוהי האסטרטגיה שמורנו הרמח"ל משרטט לנו לזכות בניצחון במלחמה.

הרחבות

1. הסרת הסיגים מהמעשים הטובים

וְלָרְאוֹת הַיֵּשׁ בְּעֵינֵינוּ אֵיזָה פְּנִיָּה אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה. הרמח"ל מדגיש שגם בתוך המעשים הטובים יש לפשפש ולבדוק אם בפרטי הפרטים יש נטיה שלילית. ה"חפץ חיים" כותב (שמירת הלשון, שער התבונה פרק ד) שעל פי מידת הדין מעשה כזה שאינו נקי לגמרי מכל סיג אינו יכול להחשב כלל כמצוה בחשבון של מעלה ורק בזכות מידת הרחמים שצרפה הקב"ה בחסדו בשעת הבריאה, גם מעשים כאלו נכנסים בחשבון בית דין של מעלה.

2. חשבון נפש יומי

שְׁיִהְיֶה מְדַקְדֵּק וְשׂוֹקֵל דְרָכָיו דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. כבר ראינו לעיל (יב כסלו) שהראשונים מסכימים לשיטת הרמח"ל לבצע חשבון נפש בכל יום. למשל, הרבינו יונה כתב (שערי תשובה שער ב אות יד): "ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחדריו, ולחפש דרכיו ולחקור". כן כתב בעל "מאור ושמש" ר' קלונימוס קלמן (הפטרות שבת תשובה): "ואם כה יעשה ימים על ימים בכל עת ובכל שעה, גם בעת אשר יתהלך בחוץ לעסוק עסקיו". כן הדגיש רבי נחמן מברסלב את חשיבות ההתמדה היומית (ליקוטי מוהר"ן תנינא כה).

אמנם יש שהדגישו פחות את החשיבות של ההתבוננות באופן יומי ורק ציינו את הקביעות שלה, כדוגמת ספר חרדים (מובא בביאור הלכה סימן תקע"א דיבור המתחיל ת"ח): "אך יום אחד מן השבוע", וכן רבי יהודה הלוי (ספר הכוזרי מאמר שלישי אות ה) המציין את המעלה של ההתבוננות והתשובה בשבתות ובראשי חדשים.

שאלות לדין

האם תוכל לזהות אדם שרגיל להתבונן על מעשיו בקביעות? מדוע קשה לנו לעשות 'התבוננות'? האם יש לה גם חיסרון?

למדת יומי

מאמר

בשיתוף:

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

משל
חושך
הלילה

והבן כפמה נפלא המאמר האמיתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חשף הלילה — שני מיני טעיות אפסר לו שיגרום לעין האדם, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. כן חמירות וגשמיות העולם הזה הנה הוא חשף הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעיות — אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם ונמצאים הפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחלה, והוא מה שאמר הכתוב (משלי ד, יט), "דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו", ואמר (שם כב, ג), "ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו", ואמר (שם יד, טז), "וכסיל מתעבר ובוטח", כי לבס בריא להם כאולם ונופלים טרם ידעו מהמכשול כלל. והטעות השני, והוא קשה מן הראשון, הוא, שמטעה ראיתם עד שראים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאלו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים, כי אין די שחסרה מהם ראית האמת לראות הרעה אשר נגד פניהם, אלא שנראה להם למצא ראיות גדולות ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות ולדעותיהם הכוזבות, וזאת היא הרעה הגדולה המלפפתם ומביאתם אל באר שחת. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו, י), "השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פרו" וכו', וכל זה מפני היותם פחת החשף וכבושים פחת ממשלת יצרם:

אף אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה, הם רואים האמת לאמתו ויכולים לנעץ שאר בני האדם עליו. הא, למה זה דומה? לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות פתלים פתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומערבים — כלם דומים זה לזה, והתכלית בס הוא להגיע אל אכסדרה אחד שבאמצעם, ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה, ואמנם ההולך בין השבילים, הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כלם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאיות וטביעות עין שכבר נכנס בס והגיע אל התכלית, שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בס, לומר: זה הדרך לכו בו! והנה מי שיצרצה להאמין לו — גייע למקום המיעד, ומי שלא יצרצה להאמין ויצרצה ללכת אחר עיניו — ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה, מי שעדין לא משל בנצרו, הוא בתוך השבילים — לא יוכל להבחין ביניהם, אף המושלים ביצרים, שכבר הגיעו אל האכסדרה, שכבר יצאו מן השבילים ורואים כל הדרכים לעיניהם ברור, הם יכולים לנעץ למי שיצרצה לשמע, ואליהם צריכים אנו להאמין. ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו, "בואו חשבון" — "בואו וחשב חשבוננו של עולם!" כי כבר הם נסו וראו וידעו שזה לבדו הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה:

כללו של דבר, צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן, ובזמן קבוע לו בהתבודדו — מה הוא הדרך האמיתי לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו, ואחר כך בוא להתבונן על מעשיו אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל לטהר מכל רע ולישר כל דרכיו, וכמו שהכתוב אומר (משלי ד, כו), "פלט מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו" ואומר (איכה ג, מ), "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'".

משל "ג'
המבוכה"

הפירוט
והדירוג
של "כלל
חובת
האדם"
מ'הירות'
עד
'קדושה'

סיכום: ע"
התבוננות
בקביעות,
יקל לישר
דרכי

ערום – חכם ופיקח. ונסתר – הסתתר ונמלט מפני הרעה. כאלום – כמבנה גדול וחזק. גן המבוכה – מבוכים – מפותלים ומבלבלים. משגים – מתעים. נקל – קל.

למדת יומי
מאמרים

בשיתוף:

הרית הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלשר לזולת התורה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

ביאורים

הרבה משחקים שאנו משחקים משקפים את רצונותינו הכמוסים. ילד שמשחק בשוטרים וגנבים רוצה להיות גיבור. ילדה שמשחקת בבובות רואה בהם את הבנות העתידיות שיהיו לה. הרמח"ל מציין כאן משחק מאוד מעניין. גן המבוכה. מהו גן המבוכה? זהו גן בצורת מבוך שנטוע לצחוק אצל השרים. המשחק של אנשי המעלה הוא מבוך ענק שצריך למצוא את הדרך לצאת ממנו. זהו משחק שמאפיין דווקא את אנשי השררה. לאנשי העם הפשוטים אין זמן לחשוב על כך. הם עסוקים במרדף אחרי פת לחם. אבל אנשי השררה, שעיתותיהם בידיהם, מבינים שהעולם הזה הוא באמת מבוך אחד גדול. לאן הולכים? מהי הדרך הישרה? מי יכול לומר איך מגיעים ומתרוממים אל המגדל? התשובות טמונות בתוך המשחק. למשחק יש כללים: השבילים נראים בדיוק אותו דבר, מימין ומשמאל לשביל ישנם חומות מוריקות של עצי נוי גבוהים. וכך גם בחיים. השבילים המובילים אל הנצח נראים בדיוק כמו השבילים שמובילים לריק. אנו חיים עם כיוון, עם דרך – השאלה היא לאן הולכים. האם בסוף מגיעים למטרה, למגדל, או שממשיכים עד סוף החיים להתבלבל ולהתברבר. החשש הגדול שמקנן בלב הוא האם הדרך שבה אני הולך היא באמת הדרך הנכונה? האם בסוף אניע אל הסולם העולה בית א-ל? הדרך לצאת ולהסתלק מהספקות היא עשה לך רב. בחר אדם שכבר עבר את המבוך ונמצא למעלה מעל המבוך, שיכול להנחות אותך בדרך התיקון. הוא יודע איזו פניה מבלבלת ומטעה ואיזה שביל הוא הנכון.

לכל אחד יש מבוך משלו. לכל אחד ישנם את השבילים שמבלבלים אותו. יתכן שגם לאותו שנמצא במגדל למעלה במבוך שלי יש מבוך משל עצמו. התמודדויות ולבטים. אך את המבוך שלי הוא כבר עבר. אז עשה לך רב, הסתלק מן הספק, וצא מן המבוכה.

הרחבות

1. עשה לך רב

וְהוּא יָכוֹל לְהַזְהִיר אֶת הַהוֹלְכִים בָּם. אדם הרוצה להשלים את מידותיו ומעשיו צריך ללכת אחרי הדרכת אנשים שלמים היכולים להכווין למקום הנכון. מעין דברים אלו כותב ריה"ל (כוזרי מאמר ראשון פסקה עט, עיין קול יהודה בהסברו הראשון) במשל הסכל שנכנס לחדר התרופות: "אדם כזה מקריב קרבנות ומקטיר קטרת על פי הקש וסברה ואינו יודע מהות הדברים הדרושים לכך וכמותם". ועל כן יש צורך בהדרכה מדוקדקת על-ידי מי שכבר התנסה בכך והגיע לאותה תכלית.

משום כך מדריכים אותנו חז"ל "עשה לך רב" (אבות פרק א משנה ו ומשנה טז), כדי "שישים אדם עליו אחד מן החכמים לאב ולראש להיות נשמע אליו ולעצתו בכל ענייניו" (מאירי שם), וכתב המהרש"א (עירובין דף נה עמוד א) שאדם החושב שאינו צריך לרב הרי הוא מגסי הרוח.

שאלות לדיון

כיצד נדע להבחין מי כבר עבר את גן המבוכה ומי עדין בתוכו?
מהו המקום של הרגש בהתבוננות?

בשיתוף:

הרית הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הללר לזולס הוליה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

למזלך יומי
מאמורה

פרק ד'

בְּדֶרֶךְ קִנְיַת הַזְהִירוֹת

כדי לפתח את תכונת הזהירות בנפש צריך ללמוד את הדרכות התורה. התורה מפתחת בנו את הרגישות ותשומת הלב למעשים הטובים ולערכם הגדול. לימוד זה נערך לפי מדרגות הלומדים – כל אחד לפי הבנתו והשגתו. יש לזכור תמיד שהחשבון על מעשינו הוא מדוקדק ומדויק. גם מידת הרחמים איננה חלילה וויתור אלא התחשבות באדם החוטא ומתן אפשרות לתיקון המעשים בהתאם למצבו.

הנה מה שמביא את האדם, [על דרך כלל], אל הזהירות, הוא למוד התורה. והוא מה שאמר רבי פנחס בתחלת הברייתא (עבודה זרה כ, ב), "תורה מביאה לידי זהירות". אמן על דרך פרט, המביא לזה, הוא ההתבוננות על חמר העבודה אשר חיב בה האדם, ועמק הדין עליה. ויצא לו זה מן העיון במעשים הכתובים בספרי הקדש ומן הלמוד במאמרי החכמים זכרונם לברכה המעוררים על זה:

והנה יש בהתבוננות הזה הערות הערות בהדרגה, לשלמי הדעת ולפחותים מהם, ולכלל ההמון כלו. לשלמי הדעת – תהיה להם ההערה במה שיתברר להם כי רק השלמות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה. ושאין רע גדול מחסרון השלמות וההרחק ממנו. כי הנה אחר שיתבאר זה אצלם, ויתבאר להם כמו כן היות האמצעים אליו, המעשים הטובים והמדות הטובות, ודאי הוא שלא יתראו מעולם להמעיט באלה האמצעים או להקל בהם, כי כבר נתבאר אצלם שאם אמצעים אלה ימעטו להם, או אם האמצעים יהיו חלשים ולא בכל החזק המצטרף בהם, הנה לא ישיגו בהם שלמות אמתי אלא יגרע מהם כפי מה שגרעו הם בהשתדלותם, ונמצאים חסרי השלמות, מה שהיא להם צרה גדולה ורעה רבה. על כן לא יבחרו אלא להרבות בהם ולהחמיר בכל תנאיהם ולא ינוחו ולא ישקטו מדאגה מדבר, פן יחסר מהם מה שיגיע אותם אל השלמות אשר הם חפצים. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כח, יד), "אשרי אדם מפחד תמיד", ופרשו זכרונם לברכה (ברכות ס, א), "ההוא בדברי תורה כתיב". והנה סוף זאת המדרגה הוא הנקרא "יראת חטא", שהיא מן המשפחות שבמדרגות והיא שיהיה האדם נרא תמיד ודואג פן ימצא בידו איזה שמץ חטא שיעכבהו מן השלמות אשר הוא חיב להשתדל בעבורו. ועל זה אמרו זכרונם לברכה (בבא בתרא עה, א), על דרך המשל, "מלמד שכל אחד נכרה מחפתו של חברו". כי אין זה מטעם הקנאה, אשר תפל רק בחסרי הדעת, כמו שאכתב עוד בסיעתא דשמיא, אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלמות מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו. והנה על פי ההתבוננות הזו ודאי שלא ימנע השלם בדעתו להיות זהיר במעשיו:

אך לפחותים מאלה תהיה ההערה לפי הבחנתם, והוא לפי ענין הכבוד אשר הם מתאווים לו, וזה, כי זה פשוט אצל כל בעל דת שאין המדרגות מתחלקות בעולם האמתי שהוא העולם הבא אלא לפי המעשים, ושלל יתרומם שם אלא מי שהוא רב המעשים מחברו, ואשר הוא מעט המעשים הוא יהיה השפל, אם כן אפוא, איך יוכל האדם להעלים עינו ממעשיו או למעט השתדלותו בזה, אם אחר כך ודאי יצר לו בזמן שלא יוכל לתקן את אשר עותו.

לימוד התורה מביא ל"זהירות" שלוש דרגות בהערה להתבוננות: לשלמי הדעת - מצד רצונם בשלימות

לבינוניים - מצד כבוד העוה"ב

חומר העבודה – חשיבותה מצד מעלתה. עומק הדין – בדקדוק השכר והעונש. נוכח מחופתו – מקבל צער עקב מעמד חברו הגבוה ממנו בעה"ב.

למזבח יומי

מאמרים

בשיתוף:

Yeshiva.org.il

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

ביאורים

מה גורם לאדם להיזהר שלא לעשות עבירות?

הדבר הראשון והמרכזי ביותר הוא **התורה**. כשאדם לומד מצווה מסוימת בתורה, על הליכותיה ודקדוקיה, הדבר נחקק בליבו. כשהוא יבוא לעבור על אותה מצווה – התורה שלמד תגן ותציל אותו ולא תתן לו מנוח. איך אתה עובר על דברי מי שאמר והיה העולם שכתב בתורה שאותה למדת שאין לעשות כך?! התורה תעורר את מצפוננו ותגרום לו שולהימנע מעשיית אותה עבירה.

הדרך השניה היא **ההתבוננות על עבודת ה'**. ההתבוננות הזאת מתחלקת בין שני סוגי אנשים; האנשים השלמים מבינים שחיים ללא דבקות אלוקית אינם חיים. אלו לא חיים בדרגה נמוכה אלא כלל לא חיים. לאנשים כאלה כל סטיה קטנה מהשלמות היא גורמת צער ועוגמת נפש רבה. הם רוצים לחיות חיים גדולים מלאי דבקות והתענגות על ה'. כל הבלי העולם הזה כלל לא עומדים כנגד שעה של קורת רוח בעולם הבא. לכן הם לא מסתפקים בבינוניות אלא כל דקה חשובה להם. כל מצווה.

האנשים הפחותים יותר מבינים שאם לא יעבדו את ה' בכל כוחם יתמלאו בקנאה על חבריהם לעתיד לבוא. לאחרים תהיה מדרגה רוחנית גבוהה ועונג עליון, ואילו הם עצמם יזכו למדרגה פחותה יותר. גם ההתבוננות כזאת היא ראויה לאנשים מסוימים כדי להתרומם ולעבוד את ה' בהתמדה מול עולם מנוכר.

הרחבות

1. מדרגת שלמי הדעת

וְשָׂאִין רַע גְּדוֹל מְחַסְרוֹן הַשְּׁלֵמוֹת וְהַקְּרַחַק מְמוֹנָה. הרמח"ל מבאר שמה שמעורר את שלמי הדעת היא ההבנה שהחיסרון במעשים ובמידות מהווה ריחוק מאלוקים. מדרגה גבוהה זו מופיעה בכמה עניינים בספר "אורות התשובה": "הוי! כמה עשוקה היתה הנפש, בעוד משא החטא, קדרותו, גסותו וסבלו האיום מונח עליה" (פרק ג), "כל חטא מדאיב את הלב, מפני שהוא סותר את האחדות שבין האישיות הפרטית עם כל ההויה כולה" (פרק ח פסקה ג), "הצער הגדול, שמרגיש כל צדיק בעצמו על מעוט הדבקות האלהית, שהוא חש בעצמו, שאינו שובר את צמאונו הגדול, ומצער זה כל אבריו משתברים תמיד מרוב כליון נפש, ואין לו מנוחה ככל עונג ונחת שבעולם, זהו ממש צער השכינה" (שם, פסקה ה).

2. דביקות בה'

הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים וְהַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת. הדרך להגיע לדביקות בו יתברך היא על-ידי המעשים והמידות. מקור הדברים בדברי חז"ל (סוטה דף יד עמוד א) והביאם הרמב"ם (הלכות דעות פרק א הלכה ו): "כך למדו בפירוש מצוה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הכנויין אך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהן להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו".

שאלות לדיון

כיצד תורה מביאה לידי זהירות?

המחבר מבחין בין מדרגות האנשים. מדוע הוא אינו קורא לכולם להיות "משלמי הדעת"?

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
 הלשון הלאומי התיאור

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

למדת ישרים
 מאת אוריאל

פיתוי
היצר:
להסתפק
במועט
לעוה"ב

דחיית
הפיתוי -
על פי
הקנאה
המצויה
אפילו
בעוה"ב

הפיתוי -
עקב אי
בקשת
האמת,
אך בעולם
הבא,
כשתברר
האמת,
אין
אפשרות
לתקן

והנה יש מהפתאים המבקשים רק הקל מעליהם שיאמרו, למה ניגע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות? הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנדונים בגיהנם, אנחנו לא נדחק עצמנו לכנס בגן עדן לפני ולפנים, אם לא יהיה לנו חלק גדול יהיה לנו חלק קטן, אנו די לנו בזה ולא נכביד על משאנו בעבור זאת. אמנם שאלה אחת נשאל מהם, היוכלו כל כך על נקלה לסבל בעולם הזה, החולף, לראות אחד מתבריהם מכבד ומנשא יותר מהם ומושל עליהם, כל שכן אחד מעבדיהם או מן העניים הנבזים ושפלים בעיניהם, ולא יצטערו ולא יהיה דמם רותח בקרבם! לא, ודאי! כי הנה עינינו הרואות כל עמל האדם להנשא על כל מי שיוכל ולשים מקומו בין הרמים יותר, כי היא קנאת איש מרעהו, ואם יראה חברו מתרומם והוא נשאר שפל, ודאי שמה שיסבל הוא מה שיכרח לסבלו, כי לא יוכל למנוע ולבבו יתעשש בקרבו. מעתה, אם כך קשה עליהם להיות שפלים מזולתם במעלות המדמות והכוזבות, שאין השפלות בם אלא לפנים, ולא ההנשא אלא שוא וסקר, איך יוכלו לסבל שיראו עצמם שפלים יותר מאותם האנשים עצמם אשר הם עתה שפלים מהם? וזה במקום המעלה האמתית והיקר הנצחי, שאף על פי שעכשו אין מכירים אותו ואת ערכו, על כן לא וחשו עליו — אז בזמנו ודאי שיכירוהו לאמתו לצערם ולבשתם, ודאי שלא יהיה להם זה אלא צער גדול ונצחי. הרי לך, שאין הסבלנות הנה אשר הם דורשים לעצמם להקל מהם חמר העבודה, אלא פתוי כוזב שמפתה יצרם אותם, ולא דבר אמיתי כלל. וכבר לא היה מקום לפתוי זה להם לולי היו רואים אמתת הענין, אבל לפי שאין מבקשים אותו, והולכים ושוגים לרצונם, הנה לא יוסר מהם פתוים עד הזמן אשר לא יועיל להם, כי לא יהיה עוד בינדם לתקן את אשר שחתו. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ט, ו), "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת" וכו', והינו, כי מה שאין האדם עושה עד שהכח מסור בידו מבוראו, הוא הכח הבחירי המסור לו כל ימי חייו, שהוא בהם בחירי ומצוה לעשות, הנה לא יוכל לעשותו עוד בקבר ובשואל, שאין הכח הזה עוד בידו, כי מי שלא הרבה מעשים טובים בחייו, אי אפשר לו לעשותם אחרי כן. ומי שלא חשב חשבון מעשיו, לא יהיה לו זמן לחשובו אז. ומי שלא התחכם בעולם הזה, לא יתחכם בקבר, וזהו שאמר (עין שם), "כי אין מעשה וחשבון ודעת... בשואל אשר אתה הלך שמה".

למזד זמא

מאמרים

בשיתוף:

הרית הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלל לזולת התיורה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

ביאורים

אחרי שפנה הרמח"ל אל שלמי הדעת שמבינים שמטרת חייהם היא השאיפה לשלמות בעבודת ה', פונה הרמח"ל אל המון העם קטני המעלה.

הרמח"ל מלמדנו שיעור נפלא בנוגע לאמרת חז"ל "מתוך שלא לשמה בא לשמה". לפעמים לא די בדיבור במילים גבוהות או מטרות נעלות, אלא יש צורך להשתמש בכוחות ורצונות נמוכים שההדרכה הרגילה הינה למאוס בהם. כדי לעורר את קטני המעלה, נדרש הרמח"ל לגייס מידה פחותה ביותר – הקנאה, מתוך הבנה שלפעמים יש צורך בשימוש בכוחות נמוכים על מנת להניע את האדם ולרוממו. דרישת ה' אף ברמה הנמוכה ביותר של "לא לשמה" גם לה ערך גדול שיכול להביא את האדם לחיי עולם הבא.

הקנאה סותרת את מגמת העולם. מגמת העולם היא התרוממות, כל אחד נותן את חלקו ומסייע לחברו, אומה אחת מקדמת את השניה "איש את רעהו יעזרו" (ישעיה מא ו). בעל הקנאה מוכן להתעלות בעצמו, אך אינו לוקח חלק במהלך ההרמוני העולמי. מידה אנוכית זו צריכה להיעקר מהעולם, על כן "ורקב עצמות קנאה" (משלי יד ל) – סופו של הקנאי להיפסד. הרמח"ל מלמדנו שיש מידה נמוכה מזו, "הבטלה". ה'קנאי' מכיר בצורך התרוממות העולם, אך אינו מוכן להשלים עם היותו במקום השני. לעומתו ה'בטלן', מבטא את העצירה והעמידה במקום. הפסק התהליך וההתעלות העולמית.

לכן, כדי לעקור מידה פחותה זו, אנו מוכנים לגייס את חברתה שטובה ממנה במעט. העיקר שמגמת ההתקדמות תישאר. בסופו של תהליך, בזכות ההתקדמות נתרומם לתיקון המידות כולם.

הרחבות

1. שלא לשמה

אָמְנָם שְׂאֵלָה אַחַת נִשְׂאָל מֵהֶם. למדרגת הביניים ולמדרגה התחתונה שתבוא בהמשך, יש צורך בנקיטת טכניקה אחרת להערה, והיא מידת הגאווה והכבוד או היראה מהעונש. במדרגות אלו פועל האדם שלא לשמה, אך דרך זו אינה פסולה: "דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים דף נ עמוד ב), "זה דבר קשה עד מאד לפי שאין כל בני אדם משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו עליו השלום, ולכן התירו להמון כדי שיתישבו על אמונתם לעשות המצות לתקות שכר ולהנזר מן העבירות מיראת עונש, ומזרזין אותם על זה ומחזקים כוונתם עד ששיג המשיג וידע האמת והדרך השלם" (הקדמת הרמב"ם לפרק חלק).

יש להעיר שלא כל המדרגות של "לא לשמה" שוות וישנן כאלה פסולות בתכלית: "וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא" (ברכות דף יז עמוד א), ומבאר תוספות שם (ד"ה "העושה"): "שאינו לומד אלא לקנטר חבריו" (ועיין "לנתיבות ישראל" חלק ב' עמ' ל במהדורה הראשונה).

שאלות לדיון

כיצד ניתן להשתמש בתכונות שליליות לעבודת ה'? מדוע הקב"ה נטע בנו תכונות שליליות? מה לדעתך יאמר המחבר לאדם שאינו מקנא בחבירו כאן בעולם הזה? האם תשובת המחבר תקפה גם לגביו?

בשיתוף:

הר"ת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
 הל"ר ל"א"ס ה"ח"ה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

למזבח יומי

מאמרים